

TÖRÖK CSABA

A szeretet öröme

1979-ben született. Katolikus pap, az Esztergomi Hit-tudományi Főiskola oktatója. Legutóbbi írását 2016. 7. számunkban közöltük.

¹Magyarul:
<http://www.szerzetes.hu/cikk/ferenc-papa/2013-03-19-homilia-peteri-szolgalat-megkezdesekent-bemutatott-szentmisén>
 (2016.06.14.)

²Lásd
<https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2016/04/08/0241/00531.html>
 (2016.06.15.)

Öröm

³A magyar szöveget a következő fordítás alapján idézem:
 Ferenc pápa:
Amoris laetitia.
 (Ford. Diós István.)
 Szent István Társulat,
 Budapest, 2016.

2016. április 8-án mutatták be Ferenc pápa új, szinódus utáni apostoli buzdítását, amely március 19-én kelt. A dátum szimbolikus: a harmadik évfordulója volt ez a péteri szolgálat kezdetére bemutatott misének, amikor ezt hallottuk a homíliában: „József »őr«, mert tud Istenre hallgatni, engedi, hogy az ő akarata vezesse, éppen ezért érzékenyebb a rábízottak iránt, reálsan tudja értelmezni a történéseket, figyel a környezetére, és nagyon bölcs döntéseket tud hozni”.¹ Ezek a szavak mint-ha értelmezési keretet nyújtanának a most napvilágot látott irathoz, amelynek — ahogyan az megmutatkozott a hivatalos bemutató során a Vatikáni Sajtóteremben² — az „*irgalmasság logikája*” az értelmezési kulcsa. „[A] házasság nagyon elvont, mintegy mesterségesen megalkotott teológiai eszményét adtuk elő, amely távol állt a maguk valójában vett családok konkrét élethelyzetétől és valós lehetőségeitől. Ez a túlzott idealizálás, főként amikor nem ébresztettünk bizalmat a kegyelem iránt, nem azt váltotta ki, hogy a házasság kívánatosabb és vonzóbb legyen, hanem épp az ellenkezőjét” (*Amoris laetitia* [AL] 36).³ „Minden kisiklott értelmezés elkerülése érdekében emlékeztetek arra, hogy az egyház semmiképpen nem mondhat le a házasság eszménye teljességének, Isten tervének a maga nagyságában való képviseléről” (AL 307). „De őszintén hiszem, hogy Jézus egy olyan egy házat akar, amely figyel a Szentléleknek a törekenység közepette osztogatott ajándékaira: egy olyan Anyát akar, aki ugyanakkor, amikor világosan kimondja objektív tanítását, »nem mond le a lehetséges jóról, hanem kiteszi magát a kockázatnak, hogy bepiszkolódik az út porától« [EG 45]” (AL 308). Csakis így lehetséges hittani hűséggel, de lelkipásztori érzékenységgel átadni a tanítást, és meghozni a „nagyon bölcs döntéseket”.

A 2012-es új evangelizációs püspöki szinódus tűzte ki a 2015-ös rendes ülés témáját, rámutatva: a házasságról és a családról nem egyszerűen azért kell beszélnünk, mert gondok merültek fel, hanem azért, mert Isten kinyilatkoztatása *örömhír* (AL 1), s életeknek kell azt hirdetniük. A család — éppen a nehézségek miatt — nem válhat elvont ideológiává, annak hús-vér örömhírnek kell lennie. Ez pedig még akkor is megvalósulhat, hogyha nem egy „ideális” emberi életközösséget látunk magunk előtt. „Minden válságban rejlik egy jó hír, melyet tudnunk kell a szív fülével meghallani” (AL 232).

A család evangéliumának átadása korántsem egyszerű feladat, ugyanis: „A médiában vagy a sajtóban — de még az egyház szolgálói között is — megjelenő viták a mindent kellő megfontolás vagy alap nélkül megváltoztatni akaró féktelen vágytól egészen addig a ma-

gatartásig mennek, amely mindent általános szabályozás, vagy néhány teológiai megfontolásból levont túlzó következtetés révén szándékozik megoldani” (AL 2).

Ferenc pápa ezért ragaszkodott hozzá, hogy ne pusztán egyszeri ülésezéssel, hanem valódi színódusi folyamat révén igyekezzenek feldolgozni az életből nyert tapasztalatokat s az azokra vonatkozó hittani útkeresést. Így tudunk illeszkedni a *Gaudium et spes* („az egyháznak mindig kötelessége vizsgálni és az Evangélium fényénél értelmezni az idők jeleit” – GS 4) és az *Evangelii nuntiandi* („csak úgy leszünk hűségesek a zsinat óhajához, ha egyrészt mindig szem előtt tartjuk hitbeli örökségünket, amelyet az egyháznak sértetlenül kell továbbadnia, másrészt mindig szem előtt tartjuk a mai embert is, és érthető és meggyőző módon állítjuk elé hitünket” – EN 3) hatalmas ívéhez. Ez a szemléletmód szólalt meg — a zsinat és VI. Pál örökségét szintetizálva — az *Evangelii gaudium* lapjain (EG 14.51 et passim). Az öröm és az Evangélium fél évszázados sodrába az *Amoris laetitia* által most a család, a házasság is bekapcsolódik.

Külön érdekesség, hogy — miként erre Antonio Spadaro SJ felhívja figyelmünket⁴ — a cím XVI. Benedek *Porta fidei* kezdetű leveléből való, amellyel meghirdette a Hit évét: „A szeretet öröme [*amoris laetitia*], a szenvedés és fájdalom drámájára adott válasz, a kapott bántásokkal szembeni megbocsátás hatalma és az élet győzelme a halál üressége felett: mindez az Ő megtestesülésének misztériumában találja meg beteljesülését; emberré válásában, abban, hogy osztozik emberi gyöngeségünkben, hogy átalakítsa azt feltámadásának erejével” (13). A házasság és a család kapcsán a krisztusi örömhír s az abból fakadó hit esélyt ad mindannyiunknak arra, hogy emberi létezésünk átalakuljon, szeretetünk felemelkedjék, megnyerje az igazi boldogságot és örömet. Az *Amoris laetitia* sok téves és tendenciózus olvasatával ellentétben itt nem valamiféle „krízis-teológiáról”, a házassági hajótörésekben való vájkálódásról van szó. Lehet, hogy a kommentárok zöme csakis a 8. fejezettel, annak is csupán egy-két pontjával foglalkozik, s ezáltal azt a benyomást kelti az érdeklődőkben, hogy itt reform, fordulat, forradalom, eretnokség (kinek melyik szó kedvesebb) árad el, a dokumentum egésze valójában teljesen más képet mutat.

Giuseppe Antonio Scotti prelátus, a Ratzinger Alapítvány elnöke az emeritus pápa születésnapja kapcsán elmondta: „Az *Amoris laetitia* kezdetű buzdításban Ferenc pápa átveszi azt, amit XVI. Benedek mondott: vagyis hogy Isten nem a tökéletlenségeink ellenére szeret minket, hanem ugyanúgy szereti korlátainkat, sebezhetőségünket, begyógyítja sebeinket, és Fia halála és feltámadása révén nekünk ajándékozza a Lelket, amely üdvözít minket”.⁵ Utalt Benedek egy korábbi beszédére, ahol így fogalmazott: „Istent azért érdekeljük, mert szeret minket, és Isten szeretete sebezhetőség, Isten szeretete az ember iránti érdeklődés, Isten szeretete azt jelenti, elsőként arra kell vigyáznunk, hogy ne sebezzi meg, ne pusztítsuk

⁴Lásd Antonio Spadaro: „*Amoris laetitia*”. *Strutture e significato dell'Esortazione apostolica post-sinodale di Papa Francesco*. Civiltà Cattolica, nr. 3980 (2016 II), (április 23.), 105–128, itt: 106–107.

⁵<http://www.magyarkurir.hu/hirek/koncerttel-koszontottek-vatikanban-xvi-benedeket-89-szulesesnapjan> (2016.06.14.)

⁶Benedetto XVI: „*Lectio divina*” (Convegno ecclesiale della Diocesi di Roma, 2012. június 11.), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2012/june/documents/hf_ben-xvi_spe_20120611_convegno-ecclesiale.html (2016.06.14.)

el a szeretetét, ne tegyünk semmit a szeretete ellen, mivel ha ezt ten-
nénk, akkor önmagunk és szabadságunk ellenében is élnénk”.⁶

A szeretet sebezhetőség, „a törekenység misztériumának” meg-
vallása (vö. AL 47), egy sajátos emberi útba foglalva: „Minden há-
zasság külön »üdv történet«, ami azt tételezi fel, hogy törekenység-
től indulunk el, amely Isten ajándékának és a rá adott nagylelkű és
kreatív válasznak köszönhetően lépcsőről lépésre helyet ad az egyre
szilárdabb és értékesebb valóságnak” (AL 221). A szeretet soha nem
tökély és absztrakció, valósága mindig „korlátozottabb és problé-
másabb annál, mint amit az ember megálmodott” (uo.). De éppen
így s ezáltal igazi, emberi — és isteni, ahogyan azt az isteni kinyi-
latkoztatásban is látjuk, melynek írott szava, a Biblia maga sem „el-
vont tételek sorozata, hanem útítárs, a válságon vagy fájdalmonkon
átmenő családok számára is” (AL 22). Csakis a mélységesen való-
ságos szeretet ad igazi, hamisítatlan örömet.

Megtestesült szeretet

Krisztus Isten Igéje, aki értünk, „értem” (vö. Gal 2,20) emberré lett
— ez a misztérium a szeretet örömeinek mélységes forrása (lásd PF
13). Ugyanakkor éppen a megtestesülés titka fogja megvilágítani
azt a lényegi mozzanatot, amelyet a szinódusi folyamat körüli nyil-
vános viták képtelenek voltak észrevenni és tudatosítani: Isten sze-
retete húsba öltözött szeretet. A keresztény hit állandó kétpólusú
feszültségben él. Ennek dogmatikai tisztázását elvégezte a Khalkedó-
ni zsinat (a két természet keveredés nélküli, megosztást mégsem ismerő
egysége Jézus Krisztus személyében), ugyanakkor a hívő meg-
értés számára mégis újra meg újra kihívást jelent. Amikor Krisztus
istenségére tekintek, elhomályosul szemeim előtt Jézus embersége
— és viszont. Ez okozza, hogy az istenség túlhangsúlyozása „el-
embertelenít”, míg az emberség nem kellően megfontolt kiemelése
„elistentelenít”. Együtt kell élnünk az össze nem egyeztethetők tel-
jes és személyes egységének a misztériumával, állandó, pillanatra
sem szűnő kritikának vetve alá saját hitünket: hisz amikor az egyik
pólushoz közeledünk, máris távolodunk a másiktól. Krisztus-ké-
peink mindig torzítanak: a tökéletes istenemberi egység torzulás-
mentes, nem „tükör általi és homályos”, hanem „színről színre va-
ló” (vö. 1Kor 13,12) beteljesítésére egyedül Isten képes, az emberi
hit és ész sohasem.

Mindez nem fölösleges kitérő: azt jelenti, hogy az isteni bizo-
nyosság, az abszolút igazság és az emberi töredékesség, a valós élet-
helyzetek konkrétsága mindig és kiiktathatatlanul feszültségben
fog állni. Nincs olyan emberi szóval megfogalmazott norma, amely
eltekinthetne ettől a kétpólusúságtól. Ha mégis töröljük ezt a tuda-
tunkból, az csupán annyit jelent, hogy vagy dogmatikusan érzé-
ketlenné („elembertelenedett”), vagy mindent önközpontúan
szemléllővé („elistentelenedett”) váltunk. Az első esetben pusztán
elkeseredetten védelmezünk egy „rideg és élettelen tanítást” (AL
59), a másodikban ellenben egyfajta „langyos relativizmus” ural-

kodik el rajtunk (AL 307), minek révén hűtlenné válunk nemcsak Istenhez, de az emberhez is, hiszen nem adjuk át az Evangéliumot a maga teljességében.

A gyakorlat szintjén ebből következik, hogy a családi élet alapját képező házastársi szeretetet a megtestesülés istenemberi dinamikájában kell szemlélnünk, segítenünk, támogatnunk és növelnünk. Ehhez megint csak a két pólus együttes megőrzésére van szükség. „A házassági szeretet elsősorban nem azzal őrizhető meg, hogy kötelességként beszélünk a felbonthatatlanságról, vagy hogy egy tanítást ismétlgetünk, hanem azzal, hogy a kegyelem ösztönzésére bekövetkező folyamatos növekedés által megerősítjük azt” (AL 134) — vagyis azzal, hogy dinamikaként éljük meg. Ezzel azonban nem zárkozunk be egy tisztán emberi látásmódba, amikor elveszítjük a mindig nagyobbak, mindig jobbnak és szebbnek a képét, a minket túlhaladó istenit, amely szüntelenül előre hajt. A gyermekválás és -vállalás kapcsán idézi a buzdítás Ferenc pápa Manilában mondott beszédét, amelynek gondolatai érvényesek a családi szeretet egészére is: „Egy család lehetetlen álom nélkül. Ha egy család elveszíti az álmodás képességét, a gyermekek nem növekednek, a szeretet nem növekszik, az élet elgyengül és kihuny” (AL 169). Az isteni „álomnak” (mely az Evangéliumban kinyilatkoztatásra került) az emberi valóságban kell megtestesülnie, hogy ezáltal elvezessen a szeretet és az élet teljességére.

Az *Amoris laetitia* kezdetű buzdítás épp azért értékes és kivételes, mert nem alakul át egy abszolút igazságokkal dobálózó (és a nem tökéletesek megkövezésére alkalmas, lásd AL 305), életidegen okoskodássá, ugyanakkor nem adja meg magát a mindenhez alkalmazkodó, végső soron elvtelen tetszéskeresés kísértésének sem (lásd AL 222). Röviden: az a szeretet, amelyről itt szó van, valóban megtestesült. Istenemberi. Ezért feszültségekkel terhes, útkereső, újra kérdező, mérlegelő. Szüntelenül törekszik a megkülönböztetésre és a párbeszédre.

Megtetesülés és egyházi magatartás

A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy itt áll előttünk a megtetesült szeretet lelkipásztori modelljének dokumentuma! „Az esküvőn kölcsönösen kimondott »igen« egy olyan út kezdete, amelynek célja képes leküzdeni mindent, ami akadályt jelenthet. A kapott áldás kegyelem és készítés erre a mindig nyitott útra. Gyakran segít, ha leülnek beszélgetni közös tervük megvalósításának konkrét lépéseiről, eszközeiről, részleteiről” (AL 218) — a teológia és a lelkipásztorkodás éppen ebbe a szeretetteljes dialógusba oltódik bele a kezünkben lévő szöveggel (vö. AL 4; 136–141). „Ez olyan kereteket és klímát teremt számunkra, amely megakadályozza egy hűvös íróasztal-erkölcsstan kidolgozását a legkényesebb témákkal kapcsolatban, és inkább az irgalmas szeretettel áthatott lelkipásztori megkülönböztetés szövegekörnyezetébe helyez bennünket, amely készségessé tesz mindig a megértésre, a megbocsátásra, a kísérésre, a remélésre, s főként az integrálásra” (AL 312).

Amikor a Szentírás tanításából kiindulva vizsgálta meg a szinódusi folyamat a házasságok és a családok helyzetét, nyilvánvalóvá vált: szükséges, hogy „két lábbal a földön álljunk” (AL 6). A család ugyanis nem elvont eszmény, hanem „kézműves munkával” föl-építendő valóság (vö. AL 16). „Egy férfi és egy nő talán legnagyobb küldetése a szeretetben: kölcsönösen mind inkább férfivá és nővé válni. Gyarapítani és segíteni a másikat, hogy egyre inkább önmaga lehessen. Ezért a szeretet kézművesség. (...) A másik meglepetést okoz, még a nehéz pillanatokban is, és új ajtók nyílnak a találkozásra, mintha az most történe először, és minden új szakaszban újra kezdi »formálni« egyik a másikat. A szeretetnek köszönhető, hogy az egyik vár a másikra, és gyakorolja azt a kézművesre jellemző türelmet, amelyet Istentől örökölt” (AL 221).

Ehhez mért lelkipásztori jelenlétre, segítségre és kísérésre van szükség az egyházban (AL 86–88). Ha helyesen akarjuk olvasni a zsinat kijelentését, miszerint a család „család-egyház” (LG 11), akkor a megtestesült szeretet erőterében meg kell találnunk az ehhez méltó s ennek megfelelő egyházi stílust is, nem elfelejtve, hogy itt nem egyirányú kapcsolatról van szó. Az egyház nemcsak ad: tanít, útmutatással szolgál, megítél, előír; hanem egyszersmind kap is: „Az egyház a családok családja, melyet állandóan gazdagít az összes család-egyház élete” (AL 87). Ez a meglátás rávilágít, miben áll a házasság szentségi méltósága, misztériuma (AL 71–75), de arra is, hogy milyen kölcsönösség áll fenn a család és az egyház, a szolgálat két szentsége: a házasság és a papság, illetve a házassági szeretet-kapcsolat és a cölebsz életmód között (vö. AL 158–162). A szempontok organikus szintézissé állnak össze a buzdítás szövegében: „A keresztény házasság mint a Krisztus és egyháza közötti egység tükörképe, teljességgel az egy férfi és egy nő egységében valósul meg, akik kölcsönösen odaadják magukat a kizárólagos szeretetben és a szabad hűségben, egészen a halálig egymáshoz tartoznak, és megnyílnak az élet továbbadása felé. Erre szenteli fel őket a szentség, amely elhozza nekik a kegyelmet, hogy család-egyház és az új élet kovásza legyenek a társadalom számára” (AL 292). Itt tulajdonképpen a szentség istenemberi dimenziója és a prófétai jelként betöltött szerepe nyer megfogalmazást.

A lelkipásztorkodás terén ezért hát nem pusztán arról van szó, hogy milyennek kellene lennie a családnak, kívül a konkrét téren és időn. Sokkal inkább az a kérdés, hogy itt és most milyen lehet — Isten Szavának fényében — a kegyelem s az arra adott nagylelkű emberi válasza. „A lelkipásztoroknak, akik a hívők elé tárják a teljes evangéliumi eszményt és az egyház tanítását, segíteniük kell őket, hogy elfogadhassák a törékeny személyek iránti együttérzés logikáját, és elkerüljék az üldözéseket, vagy a túl szigorú és türelmetlen ítéleteket. Maga az Evangélium követeli meg, hogy ne ítéljünk és ne kárhoztassunk (vö. Mt 7,1; Lk 6,37). Jézus elvárja, hogy »mondjunk le azon személyes és közösségi menedékek kereséséről, amelyek lehetővé teszik, hogy távol maradjunk az emberi dráma csomójától, hogy

igazán kapcsolatba kerülhessünk mások konkrét életével, és megismerhessük a gyengédség erejét. Ha ezt megtesszük, az élet csodálattá bonyolódik« [EG 270]” (AL 308). Ferenc pápa az előző buzdításában megfogalmazott elvet, az „utcára kilépő egyház” elgondolását vezeti át — a színódusi eszmélkedések összefüggésrendszerében — a családpasszoráció terére, s így körvonalazza előttünk az anya-egyház és az irgalmas, érzékeny pásztori magatartás mibenlétét. Hiszen a kegyelem segítői, s nem „ellenőrei” vagyunk, és „az egyház nem vámhivatal, hanem atyai ház, melyben mindenkinek helye van a maga fáradságos életével” (EG 47; idézi: AL 310).

Változó egyház?

Az ortodox keresztény közösségek hite és gyakorlata a házasság szentsége és a családi élet kapcsán az elmúlt évtizedekben (s a színódusi folyamat során is) nem egyszer vált a római egyház reflexióinak tárgyává. Érdemes elgondolkodni azon, amit a nyugati emigrációban élt neves teológus, Alexander Schmeemann mondott a keleti teológia „nyugati pszeudomorfózisáról”. Szerinte ez a tendencia „idegen, jogászias, szabályközpontú szellemmel mérgezte meg” a hit tudományát. „Az ilyen típusú teológia tulajdonképpen mindent elmondott a szentségek *érvényességéről* (...). Az egyetlen kérdés, amely úgy látszik érdeklődési körén kívül került, hogy voltaképpen mi is válik érvényessé a keresztségben” — és a többi szentségben. Mindennek pedig az a következménye, hogy végül minden az érvényességre korlátozódik (vagyis a dogmatikai minimum pasztorális minimumára), s ennél többet már nem is várunk el a szentségektől — s még kevésbé élünk meg többet ennél. Sommás az ítélet: „Dekadens teológia által támogatott dekadens liturgia, amely dekadens vallásossághoz vezetett; jelenleg ilyen szomorú helyzetben vagyunk. Ezen a helyzeten kell javítanunk, ha szeretjük az egyházat, és ha azt akarjuk, hogy ismét olyan erővé váljék, amely átalakítja az ember életét”.⁷

Ennek a hittani állásfoglalásnak a spiritualitás és a pszichológia elemeivel gazdagított komplementere fogalmazódik meg Filoteosz Fárosznál. Úgy véli, „Krisztus és az ősegyház nem dualisztikus felfogása a héber gondolkodásban gyökerezik, ahol nyoma sincs a dualizmusnak, kivéve a zsidó történelem perzsa és görög szakaszaiból származó, nem jelentős töredékeket. Az Ószövetség uralkodó szellemisége nem volt dualisztikus, nyílt ellentétben a hellén kultúra elsődleges irányultságával.”⁸ Miben is áll a görög teológus által kárhozottatott görög örökség? „A hellenista antropológia (...) két részre osztja az embert: a halandó és rosszindulatú testre, valamint a jó és halhatatlan lélekre, amely egy ideig az előzőben lakozik. A szellem pedig türelmetlenül vár: el akar menekülni a test börtönéből. Ezen a ponton Athén és Jeruzsálem külön útra lépett; és nyilvánvaló, hogy Jézus a másodikat követte.”⁹ A keresztség, s igen hangsúlyosan annak latin, nyugati ága azonban (legnyilvánvalóbban Szent Ágostonnál és Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitánál) mégis az első mellett tette le a voksát, ez pedig nem volt következmények nélkül való. A test és a nemiség alul-

⁷Alexander Schmemmann: *Vízből és Szentlélekből. Liturgikus tanulmány a keresztségről.* (Ford. Kaulics László.) Bizantinológiai Intézet Alapítvány, Budapest, 2012, 11–14 passim.

⁸Filoteo Faros: *La natura dell'eros.* (Coll. Ecumene, Collana di vita e teologia ortodossa 1.) Servitium – Interlogos, Sotto il Monte – Schio, 1993, 1999, 169.

⁹Uo. 171.

értékelése, sőt becsmérése, a középkor kisiklott elgondolása a házasságról ma is hat tudat alatt az egyházban. A férfi és a nő közötti, házasságon belüli egyesülés legjobb esetben is csak a „bűnös vágy elleni menedék” képében jelent meg, amelyet leginkább a gyermekáldás tesz morálisan elfogadhatóvá. A Szent József-házasság intézménye — amely egyébként nyíltan ellentmond a Szentírás tanításának (lásd 1Kor 7,4–5) — csupán ezen beállítódás egyik leglátványosabb illusztrációja. Sokkal fontosabb, hogy a házasság mint nemi, szexuális kapcsolatot leértékelődött a szüzességgel szemben; ráadásul valamiféle „spirituális absztrakció” révén a lelki oldalai kerültek kihangsúlyozásra. A szenvedélyes testi szerelem méltatlan volt a szentséghez. „Teljesen nyilvánvaló, hogy Ágoston egyáltalán nem értette meg az erosz egyesítő karakterét. Úgy tartotta, hogy az erosz merő testi funkció; nagyban a bűnhöz társította — újplatonikus előfeltevései alapján —, mivel a testi és az anyagi, ha nem is közvetlenül, de mégis eléggé hangsúlyos módon, alacsonyabb rendű létformát képeznek, ha nem egyenesen azonosak a rosszal.”¹⁰

¹⁰Uo. 191.

Kérdezzük meg magunktól: ez a szó szerint „barbár” látásmód nem járult-e hozzá ahhoz, hogy a házasságra vonatkozó tanításunk, egyházi szabályozásunk és morális állásfoglalásaink homlokterében a szexualitás (és annak negatív értékelése) áll? Nem bukik-e el az egyházi gondolkodás újra meg újra ezen a ponton? Nem megkérdőjelezhető-e például az a megfontolás, miszerint a házasság felbonthatatlanságát csak egy olyan második házasság nem sérti meg, ahol nem kerül sor szexuális egyesülésre (lásd FC 84)? Érzelmi, anyagi, gyermeknevelési közösség lehetséges úgy, hogy az érintett személy szentségekhez járulhat a második házassága idején is (lásd uo.) — de koherens-e ez a logika, rámutat-e a házasság lényegére?

XVI. Benedek pápa *Deus caritas est* kezdetű enciklikájában elkezdte az erosz „méregtelenítésének” a folyamatát a katolikus egyházban, amint erre a mostani buzdítás is utal: „Ha az ember csupán lélek akar lenni, és a testet mint valami puszta állati örökséget kezeli, a lélek és a test elveszíti a maga méltóságát” (DCE 5, AL 157). Ferenc pápa pedig felveti a kérdést: mi is a házasság szentségének a — schmemanni kérdés alapján beazonosítandó — lényege, amelyet minden formalitásnál inkább és előbb hirdetni kell, s amelynek a testi, szenvedélyes szerelem is részét képezi (AL 142–162; vö. 280–286).

Megkülönböztetés

Már a 2015-ös szinódus zárójelentése kapcsán vitákra adott okot, milyen elvek mentén s meddig mehet el a konkrét élethelyzetekben a lelkipásztori mérlegelés. Egyesek úgy vélték, hogy minden belső fórumra, egyéni megoldásokra és integrációra irányuló megfogalmazás az objektív hittani felépítmény aláadását jelenti (vö. AL 308: a „szigorúbb lelkipásztorkodás” a zavarok elkerülése végett). Hiszen mit ér a törvény, ha az alkalmazása nem világos és éppoly objektív, mint a betűje? Csakhogy már Aquinói Szent Tamás is kimondta (vö. AL 304): a törvények emberi, véges, egyedi, esetleges emberi cselekedetekre van-

nak kiszabva, ezért lehetetlen, hogy minden esetben hiba nélkül alkalmazhatók legyenek (vö. AL 300). „Egyes esetekben a törvénynek a megtartása ellentétes az igazságosság egyenlőségével, és ellenkezik a közjóval, amelyre a törvény irányul”. Ezért hát méltányosságra (*epikia*), az igazság konkrét helyzetéhez alkalmazkodó, s ezáltal igazságossá váló alkalmazására van szükség (*Summa Theologica* II–II. q. 120 a. 1 co.). Csakis Isten az abszolút — az emberi szavak, szabályok és törvények, legyenek mégoly szentek, soha nem azok (hacsak nem térünk a bibliai vagy egyházi, dogmatikus fundamentalizmus tévútjára).

Mi következik mindebből? Az egyháznak világos „javaslata” van minden ember számára a házasságról és a családról. Ugyanakkor vannak esetek, amelyek csak kisebb-nagyobb részben, vagy egyáltalán nem valósítják meg ezt az objektív módon megfogalmazható ideált. Mi ilyenkor a teendő? A legfontosabb, hogy „a konkrét körülmények” okán az egyházi jogilag szabálytalan élethelyzetek megítélésekor „az egyházi gyakorlatnak sokkal jobban be kell vonnia az emberek lelkiismeretét” (vö. AL 303). Ez nem azt jelenti, hogy ami objektíve nem felel meg az evangéliumi törvénynek, az hirtelen „jóvá” alakul át; de azt igenis jelenti, hogy megvalósulhat a „fokozatosság törvénye” (s nem a „törvény fokozatossága”, ami relativizmus lenne): a fő kérdés, hogy „az adott pillanatban” milyen „nagylelkű választ adhat az ember Istennek”. A helyzetek összetettsége közepette innen kell elindulni: mi az első, lehetséges lépés az evangéliumi teljesség felé (lásd uo.)? Egy nyitott, érzékeny, az emberi törekenységgel őszintén számot vető, kísérő és támogató lelkipásztorkodásról van tehát szó, amely megkülönbözteti a bűn objektív és a bűnösség szubjektív szempontját (ehhez lásd VS 78). Így értjük meg helyesen (és hisztérikusságtól mentesen) a buzdítás legvitatottabb mondatát: „A feltételek, vagyis az enyhítő körülmények miatt lehetséges, hogy az objektív bűn helyzetében — amely azonban szubjektív szempontból nem vétkes, vagy legalábbis nem teljesen az — valaki Isten kegyelmében élhet, szerethet, és növekedhet is a kegyelem és a szeretet életében, megkapva ehhez az egyház segítségét” (AL 305).

✱

„A még el nem ért tökéletesség szemlélése lehetővé teszi a családként bejárt történeti út viszonylagossá tételét, hogy ne követeljünk olyan tökéletességet, szándékbeli tisztaságot és koherenciát a személyek közötti kapcsolatokról, amelyet csak a végérvényes országban lehet majd megtalálni. Ezen túlmenően meggátol abban, hogy keményszívű ítéletet mondjunk azok fölött, akik nagyfokú törekenység állapotában élnek” (AL 325). Meg kell tehát tanulnunk a megtestesült istenemberi szeretet leckéjét, ennek keretében értelmezve a házasság szentségét, s az abból születő családot. Így rátalálunk a lényegesre, megszabadítva azt a félelmektől, aggályoktól és a külsődlegességek roncsoló terheitől, hogy tisztán és hitelesen, a csakis az Atya által kiváltható vonzás erejével hangozzék fel az Evangélium: *a szeretet öröme*.